

«Ο Πατούχας»

Βιβλία, όπως ο «Πατούχας» του Ιωάννη Κονδυλάκη συνήθως καταλαμβάνουν στη ζωή μας το ρόλο μακρινής ευχάριστης ανάμνησης. Δεν έχω ακούσει άνθρωπο να λέει: «Διαβάζω τον Πατούχα τώρα», όλοι τον έχουν διαβάσει... παλιά. Και σ' ό,τι αφορά τις αναμνήσεις μας γινόμαστε συχνά υπερπροστατευτικοί. Πρώτον επειδή συγκρατούμε ένα παλιά διαβασμένο λογοτεχνικό έργο σε γενικές χαρακτηριστικές γραμμές, που η μνήμη μας επιλέγει με κριτήριο το γούστο μας (και συχνά το γούστο μας τότε που το διαβάζαμε). Δεύτερον, οι πτυχές του έργου που διαφεύγουν

της υποκειμενικής μας αποτύπωσης, ίσως αποτελούν τη βάση της ερμηνείας που δίνει στο «δικό μας» έργο κάποιος άλλος και αυτό μας ξενίζει και φαίνεται ως βέβηλη παρερμηνεία. Αυτός ο αμυντικός μηχανισμός ενεργοποιείται στις περιπτώσεις μεταφοράς κλασικών λογοτεχνημάτων μέσω διασκευής στη θεατρική σκηνή. Τότε είναι που ψάχνουμε τη γεύση και το άρωμα της προσωπικής μας ανάμνησης που χάνεται από την ανάμιξη πολλών «ξένων».

Το Σατιρικό ανεβάζει τον «Πατούχα» του Ιωάννη Κονδυλάκη σε διασκευή του Δημήτρη Εξάρχου. Εχω πλήρη συνείδηση του γεγονότος ότι οι συντελεστές της παράστασης είχαν μπροστά τους το κείμενο της διασκευής. Προϊόν ανελέητων αναγκαστικών περικοπών και προσαρμογών στους σκηνικούς κανόνες. Όσο και να ονειροπολούμε την αφηγηματική τέχνη και τη γλωσσική ποιότητα του Κονδυλάκη, θα ήταν άδικο να αναμένουμε η παράσταση να περιέχει μέσα της δυνατό αφηγηματικό στοιχείο. Η μορφή του αφηγητή και η στάση του απέναντι στα εξιστορούμενα είναι ο κρίκος που ήταν καταδικασμένος να χαθεί σε μια θεατρική διασκευή για να μείνουν οι θεατές πρόσωπο με πρόσωπο με τους ήρωες του έργου, να κυλήσει η πλοκή ανεμπόδιστα και να εξοικονομηθεί

ο χρόνος για την ολοκλήρωση της υπόθεσης.

Μια και βάλθηκα να απαντώ στις δικές μου ερωτήσεις εκ

μέρους των δημιουργών, ας απαντήσω και στην επόμενη. Μου φάνηκε ότι η επιμονή του διασκευαστή ν' αποδοθεί η πλήρης σειρά των γεγονότων περιορίζει ασφυκτικά τα όρια επέκτασης του χαρακτήρα ειδικά των δευτερευόντων για την υπόθεση, αλλά σημαντικών για το ατμοσφαιρικό χρώμα, όπως ο Σμυρνιός, ο Τερερές, ο Παπαγιώργης. Η πιθανή απάντηση πρέπει να αναφέρεται στο νόμο της σκηνικής προοπτικής, σύμφωνα με το οποίο οι μορφές του έργου πρέπει να έχουν κλιμακωτή διαφορά μεγέθους δηλαδή διαφορετικό μερίδιο λόγου, χρόνου, σκηνικής παρουσίας και ψυχολογικού περιεχομένου για την επαρκή προβολή των πρωταγωνιστικών ρόλων.

Ο σκηνοθέτης της παράστασης Χρίστος Ζάνος αρνήθηκε να είναι δέσμιος των λογοτεχνικών νοσταλγιών, στις οποίες εμείς οι παλιοί αναγνώστες του Κονδυλάκη έχουμε την ανεύθυνη πολυτέλεια να παραδινόμαστε και υπεύθυνα ανέλαβε το δύσκολο έργο να πλάσει τη μορφή του Πατούχα από το κείμενο της διασκευής. Εθεσε ως βασικό ζητούμενο στην παράστασή του τη δημιουργία ενός χαρακτήρα με απεριόριστη δίψα για τη ζωή, με αχαλίνωτη ζωτική δύναμη, με ενστικτώδη ορμή προς την ερωτική ολοκλήρωση. Υπέδειξε στο Σπύρο Γεωργίου την πλαστική λύση του χαρακτήρα, επέκτεινε την ορμητική κίνηση του ασυγκράτητου ήρωα από τη σκηνή στην πλατεία. Επέλεξε αυτή την εξωτερική λύση για τη μορφή του Πατούχα, επειδή - όπως σωστά έκρινε - οι πολύ περιορισμένες στη διασκευή μονολογικές στιγμές του ρόλου, όπως και οι υπερβολικά κωμικά γραμμένες διαλογικές σκηνές δεν επιτρέπουν την εσωτερική οδό στην ουσία του χαρακτήρα. Πιστεύω, όμως, πως ο νεαρός ηθοποιός πρέπει να ανακαλύψει τις ξεχωριστές ψυχολογικές και συναισθηματικές δικαιολογίες για κάθε στιγμή της σκηνικής του παρουσίας και να μην αρκείται στα γενικά κίνητρα που σπρώχνουν τον ήρωά του.

Στην ιεράρχηση στόχων του σκηνοθέτη η αναγέννηση του κριτικού πνεύματος έρχεται δεύτερη. Όσο κι αν λογάριάζε στο άκουσμα της κρητικής λύρας (Δημήτρης Καραγιώργης) στις χορογραφίες της Ελένης Παστελλή, στους εμβόλιμους στίχους από τον «Ερωτόκριτο» το βασικό του στήριγμα για την επίτευξη αυτού του στόχου ήταν οι γερές μορφές του Νικολή Σεϊτάκη και της Ρηγινιώς, των γονιών του Πατούχα (Στέλιος Καυκαρίδης, Πόπη Αβραάμ) όπως και το δουλεμένο άκουσμα της κριτικής λαλιάς στους μεταξύ τους διαλόγους. Δεν είμαι σίγουρη κατά πόσο βοηθούσε σ' αυτό το στόχο το σκηνικό του Κώστα Καυκαρίδη, δε μου φάνηκε στυλιστικά ομογενές με τη σκηνοθετική γραμμή.

Από τις καλύτερες στην παράσταση, η δουλειά της Μαρίας Καυκαρίδου στο ρόλο της χήρας. Βέβαια, εδώ το κείμενο της διασκευής έδωσε περισσότερο και καλύτερο υλικό, το οποίο η ηθοποιός αξιοποίησε. Ενδιαφέρον το ντεμπούτο της Αστέρως Κυπριανού στο ρόλο της κόρης της χήρας.

Νόνα Μολέσκη